

17079. 10.

D I A T R I B E
PATHOLOGICA-CHIRURGICA
DE
INFLAMMATIONE OSSIUM,

ADJUNCTIS OBSERVATIONIBUS DUABUS,

QUAM,

PRO GRADU

DOCTORIS MEDICINAE ET CHIRURGIAE

RITE CAPESSENDO,

- GENSURAE LIBERALI AMPLISSIMI
MEDICORUM ORDINIS

IN

UNIVERSITATE CAESAREA LITERARUM
DORPATENSIS OFFERT,

AUTOR:

CAR. ERN. EPHR. FRIEDEBURG,

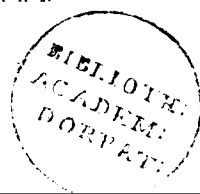
BORUSSUS.

DORPATI.

LITTERIS J. C. SCHÜNMANNI.

MDCCCXIV.

Imprimatur:

ea tamen sub conditione, ut, simulac diatribe haec typis excusa sit et antequam divulgetur, septem exemplaria, quae secundum jussum superiorem distribuenda sunt, administrationi Universitatis, cui censura librorum mandata est, tradantur.

Dr. Daniel Georgius Balk,

Pathologiae, Semiotices et Therapiae Professor publicus ordinarius, instituti clinico-medici, instituti, quod asphycticorum curam gerit, nec non collectionis pathologicae Director, a consiliis collegiorum etc.

Censor.

Dorpati,
ipsis calendis Octobris
MDCCCXIV.

D 18480

Praemonitio.

Omnes omnium aetatum medici in eo consentiebant, e vera formarum morborum diagnosi eorundemque conjunctionibus et complicationibus, si quae adsunt, praecipue vero e felici omnium causarum morbi investigatione fortunam medici in curando exitumque morborum saepissime pendere. Ex quo de certitudine hujus observationis medici sibi persuaserunt, praestantissima inter eos ingenia omnibus et temporibus et locis operam dederunt, ut cum diagnosticam tum aetiologicam artis medicae partem pro virili promoverent, ipsamque artem eo eveherent, ubi principiis rationis innitetur. Facile ex historia demonstrari possit, medicos praecipue duodevigesimi seculi multum ad has artis medicae partes augendas perficiendasque contulisse. Princeps

locus hic assignandus est progressibus physices et chemiae vel potius conditioni prorsus immutatae, quam hae scientiae in fine seculi praeteriti expertae sunt, quae scientiae arti medicae eodem naturae vinculo cum iisdem conjunctae manum adjutricem porrigebant. Maximum quidem commodum ad solam pathologiam inde redundabat, quae et ipsa novis his inventis maximo suo damno abuti potuit, ea in morbis curandis prius adhibens, quam satis experientia comprobata fuerunt. Atque dolemus in hoc etiam nonnullos recentiorum medicorum non satis sibi cavisse, etiam tales, quos ingenium altius penetrans a peccatis huiusmodi tutos praestare potuit. Verum diagnostices quoque incrementa in seculo duodevigesimo majora fuerunt, quam in toto illo spatio, quod a morte Hippocratis usque ad hoc seculum elapsum est. Sufficiat hic nominare Sydenham, Fr. Hoffmann, Boerhaave, Cullen, de Haen, Stoll, S. G. Vogel, J. P. Frank, Hufeland, Reil, Wichmann aliosque, quorum merita in hanc medici-

nae partem a posteris semper celebrabuntur. Nihilominus tamen medico ne dicam incipienti, nec dum longa experientia in dignoscendis morbis edocto, verum etiam ei, qui in hac arte exercenda consenuit, saepe morbi occurrunt, in quibus dubius haeret, quemnam ex morbis inter se perquam similibus sed diversissimam curandi methodum poscentibus ante oculos habeat. Eadem incertitudo vel adeo ignorantia non solum proximae causae, sed etiam remotiorum ipsi saepe obicitur, sine quarum cognitione tamen nullam in curando certam viam inire potest, nec quidquam consilii ipsi subministrat. Quodcunque itaque ad absconditas morborum formas melius dignoscendas confert, adjuncta ratione talium morborum pathologice explicandorum, quae non vanis hypothesibus, sed observationibus rite institutis atque conclusionibus recte inde derivatis innitatur; hoc, inquam, si ad eas lacunas explendas valet, quas multas in ambitu medicinae inesse experientia

edocemur, grato animo ab omnibus accipietur. His praemissis mihi persuadeo, omnes qui doctrinam medicam promoveri cupiunt, sequentes observationes, quas materiam dissertationis academicae elegi, benigne esse excepturos. Credo vero eas non vulgares esse atque quamvis pro virium mearum modulo nihil novi aut quod magni momenti sit, protulerim, eas tamen ita esse comparatas, ut qui meliori sit ingenio multa quae Chirurgiae practicae usui sint, animadvertere possit. Hae observationes in nosocomio bellico, anno 1806 Dorpati instituto, sub auspiciis cl. Balk, Professoris Therapiae et a consiliis collegiorum, qui tunc temporis munere protomedici in hoc nosocomio fungebatur, a me conscriptae sunt.

Observatio prima.

P. M. e legione equitum, 29 annorum, corporis sat robusti, qui postea se nunquam antea graviter decubuisse affirmabat, die 17. Martii 1806, gravissimo typho laborans in nosocomium receptus est.

D. 17. Martii, VII. die morbi, febris est gravissima, frequentia pulsus centum et quatuor ictuum in minuta, parvus est, spasmodicus, inaequalis; cutis sicca, calor ejus mordax, intuitus perturbatus, albuginea oculi lurida, et quasi pulvere conspersa, simulque humida, caput grave cum obscuritate sensuum et conscientiae sui ipsius, nec non dolore gravativo, suturas cranii quasi expandente; nec ullum tamen delirium, nonnunquam tantum versus vesperem aut noctu levis atque non duratura alienatio mentis; lingua sicca, aspera, ut radula, atque fusco nigra sorde tecta, fissa. Ejusdem conditionis erant labia. Assidue aegrotum vexabat tussis brevis, sicca, conjuncta cum fixo dolore in certo loco laevae partis thoracis; pressio ex-

terna in hac regione, quae erat in interstitio inter quartam et quintam veram costam sensum hunc ingratum prementem augebat. Sitis erat gravis atque appetens potus acidi, qui tamen vel paululo acidior tussim augebat, nec multum recreabat. Exoneratio alvi pigra, urina saturata nec ad proportionem copiose secreta, statim ab initio turbida, sed non male olens. Venter mollis, nec tentus nec dolore affectus, sed itidem perquam calidus. Vires magnopere quidem imminutae; potuit tamen ipse aegrotus in lecto ex altero latere in alterum se convertere; caput tollere atque ad alteram partem inclinare, verum si dextrorsum jaceret, sensus ingratus in laeva parte pectoris una cum tussi auctus est. Morbus hic agnitus est, esse typhus carcerarius conjunctus cum pneumonia ad quem constitutio epidemica (frequentes erant tum pneumoniae typhosae) veri similiter causa praedisponens erat. Statim ubi receptus est in nosocomium postque primam inquisitionem necessariam, aegrotus, balneo calido aromatico impositus est, ut cutis a crassis sordibus inhaerentibus liberaretur, atque functiones ejus per tantum tempus et tantopere perturbatae restituerentur, ea spe fore, ut organa pulmonum, quae cuti vicariam operam praestarent, a stimulis morbose in iis cumulatis aliquatenus liberarentur. Statim post

balneum, in quo aegrotus assidue panno laneo sapone illito fricabatur atque 20 minutas fere remanebat, in lectum leniter calefactum ductus est atque validus sinapismus affectae thoracis parti et duo alii praeterea ambobus brachiis superioribus applicati sunt. Interne ipsi data est infusio rad. serpentariae cum radice angelica et nonnullis granis camphorae solutae in mucilage Gummi arabici. cum accessione Elaeosacchar. foenicul. Potui inserviebat tenuis ptisana cui additum erat non nihil vini albi Francici et sacchari.

D. 18. Martii. Noctem aegrotus insomnem egit; mane tamen respiratio minus exilis erat, minusque anxia quam die praeterito, et tussis quoque aliquantisper resederat. Pulsus vix ita ut sentiri posset auctus erat. Cetera omnia eadem erant, quam praecedentia. Remediorum usus continuatus est, et in thoracem mixtio ex liniment. volatil. ol. Cajaput. Tinct. thebaic. et Tinct. Cantharid. infricata est, atque pectus et abdomen fomentationibus calidis aromaticis subinde caute tecta sunt.

D. 19. Martii. Febris nonnihil diminuta est, pulsus auctior, cutis mollior, minusque tensa calidave, semper tamen sicca; urina etiamnum ruberrima. Vires aliquantum auctae, lingua non minus aspera et sicca quam antea; eadem

que sitis permansit. Eadem remedia continuata, duo novi sinapismi suris applicati sunt, et cum tussis convulsiva vespere vehementissima ingrueret, doloresque in pectore aucti somnum auferrent, aegroto noctu alternis et illa infusio et unum cochlear parvum remedii sequentis dabatur. Rp. tinct. thebaic. sesquidrachmam, Vin. antimon. drachm. duas, Syrup. althaeae unc. duas. D. S.

D. 20. Martii. Noctem itidem insomnem egerat; tussis in universum quidem levior fuerat, sed subinde perquam durans, doloribusque pungentibus in loco antea descripto conjuncta. Locus hic hoc die in universum tensior erat, firmus, paululum elatus, calidusque, et tactu exploratus sensibilior, quam antea. Linimentum ex ungt. althaeae cum Laudan. saepius inunctum est atque cataplasmata pultiformia delinientia ex semine lini et opio applicata sunt. Phaenomenon locale, quod modo diximus, ut et pulsus minus exilis, incitatorque et celerior, atque defectus facultatis alte inspirandi ita, ut thorace altius elevato, dolor qui ex sensu aegroti etiam sub musculis intercostalibus erat, non augetur, omina quasi erant, naturam hic forsitan abscessum deorsum genituram esse, cui ars ratione indicata subveniret. Cephalalgia minor erat, vires non nihil auctae, lingua vero,

cutisque et febris eandem conditionem retinuerunt. Loco infusionis ex serpentaria, qua eo usque aegrotus usus erat, cum maximopere ab ea abhorreret, remedia sequentia data sunt: Rp. rad. Valerian. silv. flor. chamomil. āā drachm. tres, Infund. c. Aq. fervid. q. s. per hor. Col. unc. sex, add. Elaeosachar. Cajaput. drachm. duas, Tinct. thebaic. Eccard. scrupl. unum. M. S. omni bihorio unum cochlear.; Potus idem quam antea dabatur.

D. 21. Martii. Superficies loci in thorace affecti tensior est, calidior, manifestoque elevata et rubra facta. Cetera symptomata, eadem fere sunt; linguae tantum acumen nonnihil humidius est, sordesque solutiores; sed sitis eadem. Tussis quoque remanet, evanescente tamen prorsus fere cephalalgia. Cataplasmata externa et remedia interna continuata sunt, et quoniam abdomen tensum flatibusque impletum esset, clyster molliens et leniter incitans datus est, quo excrementa nonnulla dura, flatusque magno aegroti levamento excernebantur.

Den 22. Martii. Lingua aliquantum purior est et humidior, at versus finem tamen sicca tensaque quasi et splendens; oculus purior et serenior, frequentia pulsus quinta fere ictuum parte diminuta, quamvis in eo spasmodica illa et metallica durities remansisset. Cutis nonnul-

lis in locis humidior fieri incepit; calor rodens multum decrevit. Locus in thorace affectus non minus ruber est, quam die hesterno, sed magis extrorsum elevatus; aegrotusque nonnquam de punctis volatilibus et quasi fodientibus in eo loco conqueritur. Nullum dubium erat, quin natura abscessum hic gigneret quamvis inquisitione accuratissima nulla fluctuatio animadverti posset.

D. d. 23. 24. 25. Martii. Symptomata in his diebus eadem remanserunt, abscessu tamen quotidie magis magisque, quamvis non multum, extrorsum elevato; per integumenta externa fluctuatio recondita animadvertebatur. Febris insigniter decreverat, vespere tamen horroribus quibusdam intercurrentibus. Pulsus permansit parvus metallicus, durus, incitatus. Cum aegrotus vestigia quaedam quamvis parva appetitus edendi monstraret, ad vires augendas meliusque pus formandum jus carnis nutriens cum vitellis ovorum et vino abundante datum est; remedia et externa et interna eadem adhibebantur.

D. 26. Martii. Rubor abscessus tensioque ejusdem extrorsum multo minores hoc die erat, rursusque hic elevatus. Nihilominus tamen integumenta externa crassa duraque erant, et temperatura minor. Pulsus spasmodicus idem quam antea, vesperi fortior; horrores frequentes.

Abscessui puls applicata est e caepis tostis contusis, china et camphora. Dosi infusionis XX. guttae liquor. anod. min. Hoffinan. multa camphora saturati additae sunt, et loco vini veteris francici vinum Maderae datum. Et, utut se res haberet, insequenti die abscessum aperiri placuit. Verum post meridiem jam prorsus hic evanuit. Loco elevationis depressio integumentorum externorum orta est, nullo tamen sensu interno doloris aut rupturae, quae praecessisset, ab aegroto animadverso. Respiratio subito molesta et anhelans facta est, aer expiratus frigidus; et facies serena, quae sensim se exseruerat, subito in pallidam languidamque conversa est. Tussis prorsus desierat et ubi abscessus antea sedem habuerat, ibi ad validam impressionem sensus tantum obtusus relictus erat, aegrotusque de sensu quodam non definiendo, titillante quasi supra praecordia questus est. Abscessum introrsum ruptum et empyema formatum esse, non dubitari potuit; quapropter protomedicus, statim paracentesin a me instituendam jussit, post quam e cavo pectoris circiter unc. tres saniei perquam decompositae effluebant. Vulnus secundum notissimas artis regulas tractatum est. Interne copiose chinae decoct. cum extr. myrrh. aquos. et camphor. datum est ut et alimenta valide restaurantia; et

cubiculum aegroti artis ope aëre oxygenio impletum est. Sed frustra. Die enim IV. Aprilis aegrotus obiit. Sectione instituta in parte inferiore quartae costae verae et superiore quintae spatium duorum digitorum prorsus cariosum, arteriamque intercostalem prorsus destructam invenimus. In cavo pectoris inerant non nullae unciae liquoris saniosi, nullo vestigio cruoris effusi apparente. Pulmones erant decolores, friabiles, sed nullum vestigium vomicae continebant. Pleura in interiori parte costarum cariosorum a sanie adesa erat; cor flaccidum. Cetera organa satis normalia.

Observatio secunda.

I. S. miles gregarius legionis XXV. venatoriae, 27 annos natus, grassantis illo magis magisque tempore Typhi causa, quem tunc affectio pulmonum localis, eaque non rara persequabatur, decimo Maii MDCCCVI in nosocomium receptus est. Nullum erat dubium, quin pneumonia typhoidea laboraret, cujus morbi gradus jam sat magnus erat. Accuratori inquisitione cognitum est, ei cum ante sex menses fere in exercendo paululum deliquisset, praefectum ira abreptum, ictum vehementem parte Flintae

crassiori in levem thoracis partem dedisse; quam viam externe illatam per nonnullos dies haemoptysis secuta erat, quae quamquam curae convenienti mox cessisset, ita ut specie externa sanus e nosocomio militari dimitti posset, nihilominus tamen ab eo tempore, semper in loco, qui ictus erat, sensum obtusum et injucundum animadvertit. Sensus hic saepe, praecipue vero, ut ipse se animadvertisse confirmavit, tempore humide frigido aut procelloso puncturis satis vehementibus in loco affecto cesserat, quae nonnullis diebus elapsis sensim abierant, et sensum illum fixum, obtusumque revocaverant, qui nonnunquam quidem haud magni momenti erat, tamen nunquam prorsus ipsum reliquit. Ictus hic violentus sine dubio causa praedisponens erat affectionis localis pulmonum complicatae cum Typho; unde praeter indicatam methodum generalem remedia quoque specialiter excitantia et roborantia in sede doloris fixi adhibenda esse censuimus. Quapropter derivantia etiam topica non negleximus. Post. XVII. dies typhus et pneumonia feliciter superata erant, atque aegrotus profunde et libere sine ullo incommodo asthmatico respirare, majoremque viam satis celeriter carpere, imo et clivos adscendere potuit. Neque tussim neque sensum titillantem in bronchiis sensit, et ipse

dolor obtusus lenior erat, quam tempore praecedentis sanitatis relativae; prorsus tamen nunc quidem evanuit. Pressionem satis fortem in regione localiter affecta toleravit, quae tamen ubi altius et vehementius instituta erat, malum auxit. Mirum vero erat, vires ejus, quamvis in periodo reconvalescentiae usus decocti chinae, cui leniter excitantia calam. aromat. et Tinct. Valerian. anod. admixta erant, semper continuaretur, quamvis restaurantia convenientissima, diaeta animalis, vinum, motus et usus aëris liberi adhiberentur, non insigniter augeri potuisse. Subinde regio quoque illa magis sensibilis facta est. Ut quaevis desorganisatio hujus loci, quae metui posset, impediretur, fomentationes aromaticae, cum vino et spiritu camphorae, quibus alternis inunctiones spirituosorum aromaticorum in hunc locum succedebant, balnea siphonica frigida (Spritzbad), et lavatio ejus frigida, quam statim frictio sequebatur, adhibita sunt, fontanella permanens brachio superiori lateris affecti intradita, atque subinde inter haec interne china et quass. et calam. aromat. vino infusus, una cum remediis restaurantibus efficacissimis data sunt. Nihilominus tamen aegrotus totam aestatem caducus remansit, atque faciem pallidam retinuit, quamvis functiones somni, digestionis, tempe-

raturae, ceterarumque secretionum et excretionum nulla vestigia phaenomenorum abnormium praeberent. Vix vero in fine mensis Augusti, tempestas humida cum imbribus frequentibus facta est, quae initio Septembris in tempus humide frigidum et procellosum mutabatur, cum dolores vivi in regione thoracis localiter debilitata rursus inciperent, qui tractationi nulli neque qua prius usi eramus, neque simili novae cedebant et typum magis continuum assumebant, quam unquam habuerant. Cum his doloribus ex sensu quidem aegroti major calor loci affecti conjunctus erat, atque sensus quidam, quasi is versus interna et externa extenderetur. Posterius saltem objective animadverti require accuratissima inquisitio docuit. Plures Hirudines huic regioni applicatae, fomentationes aromaticae discutientes adhibitae et spiritus camphorae naphthaeque camphorae infricatae, et Cucurbitae caecae ultra citroque supra locum motae sunt. Interne camphora cum aconiti: extr: et saccharo in forma pulveris; spirit. sal. ammoniac. foeniculatus cum infusione calam. aromat: et rhodod: chrys. infusionesque Arnicae et Senegae c. camph. et tinct. opii data sunt. Sed omnia haec remedia nihil prorsus valuerunt. Dolor idem remansit, et tempore humide frigido ingravescente vehementior factus est.

Tandem ultimis mensis Sept. diebus hoc loco inter tertiam et quartam veram costam tumor circumscriptus excrevit, ubi integumenta cutanea neque calida neque rubra erant, sed colorem prorsus naturalem monstrabant. Statim fomenta excitantia calida huic applicata sunt, atque propositum nobis erat, cum observatio, quam primo loco publici juris feci, anxios nos reddidisset, tumorem hunc quam celerissime aperire, praesertim cum intra XLVIII. horas ad magnitudinem ovi columbini jam excrevisset. Tertio die post tumoris ortum mane, cum omnia jam ad aperiendum praeparata essent, novum phaenomenon mirum animadversum est. Externa inquisitione enim manu vel levissime loco elato adnota pulsatio vehemens in eo inventa est, quapropter Balk, protomedicus nostrorum, medicos duos ingenio atque scientiarum amplitudine illustres in consilium adhibuit, quorum alter persuasum sibi esse affirmavit, aneurisma celeriter sese attollens hic adspici; alter vero se non certum de natura huius phaenomeni iudicium ferre audere confessus est. Tum ipse cl. Balk professus est, in eo quod aegrotus nullum fluctuationis in loco extento sensum haberet, quodque tumor ita esset situs, ut, si aneurisma esset, extensio aneurismatica arteriae intercostalis foret, quae arteria tamen

cum in linea marginis inferioris costarum verarum sita esset, cumque a musculis intercostalibus arctis et firmis terminis contineretur, nullo modo ita extendi posset, sufficientem causam contineri se credere, tumoris huius non pro aneurismate habendi. Pulsationem in eo quod sentirent, certissime sensum falli, nihil aliud hoc esse, quam pulsationem cordis eo usque propagatam. Se potius credere, phaenomenon hoc collectionem puris saniosi significare, ex praecedente costarum carie ortam. Ictus enim quondam pectori inflictus, sensus localis dolens, qui ex eo tempore semper adfuit, quique nullis remediis cedere voluit, febris illa larvata lenta, quae virium restitutionem inhibuerat, facieiique pallorem induxerat, tandem quod ultimis ante ortum tumoris diebus observatum est, phaenomenon puncturae, caloris, et sensus cuiusdam extendentis in hoc loco, omnia haec argumenta erant, quibus sententia Balkii de huius mali natura nitebatur. In tumorem itaque ab ipso iterum accurate inquisitum est; atque tum in eo loco, ubi haec extensio erat, spatium, quod inter costam utramque interest, in ambitu, quem tumor occupavit, valde dilatatum esse animadvertimus. Sine mora itaque tumor incisione unum digitum fere longa apertus est, et statim ex eo sanies perquam foetens

et decolor prorupit. Specillo illato exploratum est, magnam partem tertiae et quartae verae costae carie destructam fuisse. Vulnus fortichinae infusione, cui liquan. Myrrh. et nonnihil acid. phosphor. dilut. addita erant, deligabatur. Interne doses abundantes decocti chinae cum extr. myrrh. aquoso dabantur. Sed omnia haec remedia conjuncta cum nutritione blanda ceterisque quae ars convenientissima et experientiae accommodatissima praecipere potest, irrita fuerunt. Sanies non melior fiebat; febris lenta semper magis invaluit, et die XIX. post vulnus apertum mortem aegrotus obiit. Sectio, cadaveris utrasque costas duos digitos cum semisse summopere cariosas monstravit; aliae abnormitates majoris momenti nusquam inventae sunt.

Observationes ad has morborum historias.

Duas historias morborum hic conjunxi, perquam inter se similes, decursuque et phaenomenis atque pertinacissimo adversus convenientissimum artis auxilium renisu praeterea difficultate et ambiguitate diagnoseos utique memorabiles. Ambo eundem exitum lethalem habuerant, in ambobus caries costarum sine dubio e-

praecedente inflammatione aut ossium aut periostii orta erat. Unde occasio mihi offertur uberius exponendi quae equidem de morborum formis non ita raris, ossitide et periostitide, obscuro velo hucusque tectis, respectu diagnoseos, pathologiae et decursus sentiam.

Reil, qui acutissimis et perspicacissimis nostri temporis medicis adnumerandus est, jactatetur (über die Fieber, 2r Bd., §. 101.) ossitidem, quamvis ob minorem ossium vitalitatem rarioribus inflammationum generibus adnumeranda sit, multo saepius tamen occurrere, quam vulgo videatur. Imo eam rarioribus morbis inflammatoriis haud jure annumerari, sed non minus saepe quam quemvis alium occurrere, non est, cur affirmare reformidem. Quod ut pateat, in memoriam revocandi sunt, dolores illi ossium minime rari, quos in aegrotis, qui morbis venereis, scrophulosis, rhachiticis, arthriticis laborant, observamus, ut plurimum hi ex inflammatione asthenica ossium, quamvis saepius superficiem tantum afficienti, neque altius in substantiam eorum penetrante oriuntur, quod ex variis illis metamorphosis chronicis patet, quas ossa, ubi dolores hi longius duraverunt, saepe perpessa sunt. Saepissime certe, fere dicam semper, quae in ossibus formetur inflammatio, asthenico caractere insignita est,

cujus causa in ipsa hac minori ossium vitalitate, atque in laxiori textura vasorum in os penetrantium et retiformi eorum extensione per substantiam ossis spongiosam per internam medullae cutem, ipsasque medullae cellas quaerenda esse videtur. Verum hic ipse character asthenicus una cum minori ossium vitalitate diagnosin inflammationum horum organorum initio saltem difficillimam reddit, atque causam continet cur medici parum exercitati, omniaque negligentius observantes, neque acumine semiotico satis instructi, saepissime hanc morborum formam non animadvertant; unde asserebatur, hunc morbum raro occurrere. Illud quoque praeterea, quod non facile universalem ossium inflammationem observare liceat, cum localis plerumque maneat, quodque nonnulli medici, inter quos et Balk V. D. saepius experti sint, inflammationes has, ut morbos secundarios in febribus typhosis (ut in febribus nervorum, typho putrido, pneumonia typhosa, in variolis et morbillis typhosis, in febris arthritica atonica etc.) intervenire — hoc, inquam, multum sane obfuit his morbis agnoscendis. Saepe lente et ita, ut vix animadvertatur, formatur hic morbus, quod praecipue tum locum habere videtur, ubi ex vi extrinsecus operante, quamvis non ita vehementi, aut ex scrophulosa, rhachi-

tica diathesi etc. ortus est. Tum malum plures per menses in intimo osse lente et sensim evolvi potest, ita, ut phaenomena, quae in sensus cadant, ejusmodi non observentur, unde suspicio talem conditionem morbosam adesse hauriatur et alatur. Diagnosin hic eo difficilior redditur, quod quatuor illa inflammationis symptomata primaria, tumor, rubor, calor et dolor, parum tantum sensibus adspici possunt. Tumor enim plerumque in substantiam cellulosa ossium transit, et raro tantum lamella exterior levatur et extenditur. Rubor et calor observationem et medici et aegroti ipsius prorsus subterfugiant, et ipse dolor magnitudini et vehementiae inflammationis non respondet. Verum ubi hic morbus ex aliis causis, praecipue ubi secundarie ex praecedenti febre ortus est, evolutio et decursus hujus morborum formae multo celerior est, propter hoc ipsum, quod activitas organorum processus vegetationis etiam in ossibus impulsu febris ipsius aucta, reactio ejus abnormis reddita, et mixtio et synthesis chemica materiae organicae vitiata est. Exemplum chronicae hujus mali evolutionis sit historia nostra secunda, acutae vero prima. Nam aegrotus ille, cujus historiam priori loco narravimus, antequam in nosocomium duceretur, perfecta integritate corporis gaudebat, atque primum

momentum ossitidis in costis orientis in hoc homine manifeste id erat, ubi ad febrem nosocomialem affectio localis pneumonia, vel potius pleuritica laevae thoracis partis accedebat. Verisimile est, malum hoc topicum incepisse ab inflammatione mediastini valde asthenica, quae per stratum internum musculorum intercostalium periostio costarum communicabatur. Et quoniam haec inflammatio propter febrem carcinariam primariam, quae eam comitabatur, magno gradu astheniae insignata erat, inflammationem hanc periostii et substantiae osseae costarum, necesse erat, ocius in pessimam suppurationem saniosam transire, unde costae celerissime destruebantur. Ossa eorumque vasa nutrientia minorem materiae fibrosae et lymphae plasticae quantitatem continent, ac organa alia; minor inest tonus parietibus vasorum, quae ossa intrant, et quae inde sequitur, minor operatio eorum in humores in iis circulates. En condiciones gravissimas, ex quibus patet, eam inflammationem ossium, quae in suppurationem transiit, nullum pus mite, crassum et bene mixtum praebere possit. Jam si praeterea reputamus naturam typhi nosocomialis eam esse, quae synthesisi normalem omnis organicae materiae liquidae tollat, multo facilius nobis illucescet, hoc ubi locum habeat, sibi celerem decursum posi-

tionem materiae organicae ope inflammationis asthenicae sequi necesse esse.

Ceterum observationes, quas hic exhibui, nullo modo confirmant, necessarium esse, cutem et partes molles supra os, quod prope superficiem cariosum fieri incipiat, nonnihil temporis antea flaccidas, laxas, oedematicas, rubras aut lividas esse, quae signa diagnoseos Richter (Anfangsgriinde der Wundarzneykunst, 11 Bd., §. 728.) affert. In eo aegroto, cujus historiam altero loco narravimus, decoloratio haec in ultimo demum temporis spatio haud longe ante mortem apparuit, cum certissime jam multis hebdomadibus, imo mensibus, antea, lenta ossis destructio incepisset et ulterius processisset. In priori vero aegroto signa haec ex habitu locali, qualia Richter affert, prorsus fere defuerunt. Jam cum destruentes operationes ossitidis, ubi jam in cariem transiit, praecipue in febribus typhosis et hominibus perquam cachecticis, ut etiam in ossibus laevibus et multiformibus, raro tantum aut forsitan nonnunquam prorsus inhiberi possint, operae pretium videtur, praecipue in inflammatione ossium latente, talia phaenomena exquirere, unde diagnostica nostra jam mature hoc malum adesse suspicetur. Primum sane locum hic sine dubio, accurata anamnestices aegroti inquisitio meretur. Ubi

vis externa, ante tempus seu longius seu brevius, in os aliquod partibus mollibus non magno opere defensum operata est — ubi morborum formae scrophulosae, rhachiticae, syphiliticae, rheumaticae, arthriticae, et variolae perquam asthenice decurrentes, morbilli, scarlatina ante tempus seu longius seu brevius praecesserunt — ubi dispositio chlorotica adest — ubi morbi cutanei chronici, et inter hos praecipue scorbutus, lepra, erysipelas, ulcera inveterata, nonnulla porriginis genera, plica polonica etc. falsa ratione tractata sunt, ubi aegrotus saepius steatomatibus et turbationibus secretionum renum laboravit — quodcumque horum locum habeat, si aegrotus morbosum sensum localem ossium habet, ad hunc sensum jure animum advertere, et orientem latentem ossitidem suspicari saltem possumus, quae suspicio ad verisimilitudinem accedit, ubi in loco certo ossis alicujus dolores aut transitorii aut fixi sentiuntur, quae ex sensu aegroti os fodiant, et lamellas ejus quasi extendere videantur. Neque necesse est dolores hos permanentes esse. Etiam ubi post tempus seu brevius seu longius; sed eodem loco semper redeunt, et characterem extendentem vel fodiendentem retinent, sufficit. Hae doloris intermissiones perfacile inde explicantur, quod propter minorum ossium vitalitatem et sensibilitatem

tem facultas eorum stimulorum morbi recipiendorum, quae se in sensu aegroti manifestat, subiude minus, aut ita evanescere potest, ut ne obscuris quidem coenaestheseos sensibus subjectivis se exserat. Jam vero si in hoc loco sensus aliquis caloris finibus circumscripti, aut puncturae levis volatilis, vel transitoriae, vel permanentis oritur — si sensus dolorificus fixior et durantior sit, atque vehementi pressione externa, aut intensione musculi, qui supra hunc ossis locum procurrit, augetur — si mala nervorum accidunt, quorum phaenomena ex affectione truncorum aut ramorum nervorum derivari possunt, qui prope os affectum sunt, tandem si digitus adeo medici, qui premens super locum dolentem movetur, os abnormiter aut tumefactum aut molle aut elasticum in loco affecto explorat; tum quae vera sit mali natura vix dubitari potest. Hanc diagnosticen vero praecipue in inflammationibus eorum ossium valere, quae sub ipsa superficie sint, aut proxime tantum ab ea absint, per se patet. Latentis inflammationis ossium profundius sitorum tota ars, quod dolemus, diagnosin nullam praebet. Divinare tantum atque audacius nonnullis functionibus turbatis concludere possumus. Si inflammatio ejusmodi ossa afficit, quae cava formant, membrana mucum secernenti tecta, ut antrum High-

mori, cava nasi aut cerebri etc. tum secretio harum membranarum morbose immutata conjuncta cum dolore fodiente perdurante, qui in intimis parietibus ossium sentitur, diagnostica signa continebit. Pauca quaedam de pathogenia ossitidis adjiciamus. In junioribus ossitidem magis in cariem, in aetate provectoribus vero in necrosin transire, sexum femininum ossitidi magis, quam masculinum expositum esse — climata calidiora magis acuto hujus morborum formae decursui, frigidiora vero et praecipue frigide humida magis chronico favere: alimenta mala, animi motus deprimentes, habitationem humidam et dispositionem hereditariam promoveri hujus mali operationem celeriter destruentem — omnia haec obiter tantum tango, quoniam notissima ea esse credo.

Ad causas praedisponentes ossitidis pertinet praecipue abundantia quaedam nervorum periostii aut penetratio nervorum in ipsam substantiam ossis. Propterea nulla ossa dentibus facilius inflammantur, in quorum quemvis, ut notissimum est, ramus nervorum non tenuis penetrat et per substantiam horum ossium extenditur. Idem quoque in ossibus tabulatis locum habet. Quo magis praeterea os structuram celluloseam vel diploën, quae dicitur, in se continet, quo plures humores prop-

terea ipsi multorum vasorum ope adducuntur, quo verisimilius est, secretionem in hoc osse statui posse, aut processum vegetationis in eo magnum esse, eo magis hoc os ad inflammationem inclinat.

Aetas junior, quae caractere sensibilitatis auctae et majoris humorum copiae insignita est, substantiis noxiis iisdem operantibus magis ad ossitidem inclinat, quam aetas virilis aut senilis. Plures convulsiones letales infantum, ut Balk V. D. jure suspicatur, causam ignotam et non detectam in inflammatione ossium habent, basin cranii constituentium, quae inflammatio nimis celeri processu efformationis horum organorum genita est. Duae sectiones cadaverum talium infantum, qui in stadio convulsionum letaliter decurrentium manibus involuntarie et semper caput arripiebant, quae sectiones nullam conditionem pathologicam, quae in sensus cadat, neque in abdomine neque in cerebro, sed manifestam ossium basin cranii constituentium inflammationem prodebant, hujus ideae anam viro huic praebuerunt. —

Causae remotae ossitidis sunt vel externae vel internae. Externae insunt plerumque in vi aliqua mechanica, quae in ossa operata est: pertinent huc luxationes, ubi capitula

ossium ipsorum invicem se perculerunt aut triverunt, ictus, fracturae ossium, vehemens contusio. Facillime ossitis oritur, ubi hac vi operante periostium simul ruptum et superficies ossis ipsa laesa est.

Ad causas internas, experientia docente, multae peculiare morborum tum acutorum, tum chronicorum formae pertinent. Sunt hae scarlatina, variolae, morbilli, scorbutus, scrophuli, rhachitis, lues venerea inveterata, rheumatismus, atque arthritis. Tandem imperfectae februm crises huc pertinent, et suppressa profluvia sanguinis normalia et consueta.

Proxima causa est eadem, quam omnium ceterarum inflammationum; irritabilitas vasorum sanguiferorum morbose immutata, atque ex Balkii theoria nisus formativus abnormis factus, quam novam theoriam ipse mox publici juris faciet.

In iis, qui bona constitutione gaudent, aetatemque vel juvenilem vel mediam habent, ossitis, ubi acute decurrit, plerumque intra VII. ad XIV. dies felici resolutione judicatur. Ultra hanc periodum aut chronica fit, aut in cariem, gangraenam, necrosin, paedarthrocacem, vel in deformitates ossis transit. Pertinet ad has deformitates, si os aut tumescit, aut molle fit, aut

incurvatur, hydrarthrus, osteostealoma, osteosarcosis, anchylosis. Suppuratio hic semper saniosa et destruens est, cujus causa in eo nobis inesse videtur, quod vasa ossis minus materiae fibrosae et lymphae plasticae adducunt; quodque gluten animale ossium magnam et praeponderantem copiam azoti continet. Postremum hoc non solum copiosi ammonii genesi in destructione ossis demonstratur, verum etiam praesentia acidi phosphorici, ad quod reproduendum multitudine azoti opus esse, nullum amplius est dubium. Praeterea terra ossium continet praeter calcem fluoricam et calcem phosphoratam et magnesiam, etiam parvam natri portionem. Insuper vero acidum fluoricum, quod perquam volatile, saepissime maxime concentratum gasiforme est, ut notissimum est, non patitur, se oxygenisari, sed prorsus necessarium est, ubi humor animalis consistentiam crassiorem, materiaque fibrosa et lymphae plastica ditiores et propterea mitiores acquirere debet, quae eum ad organa destructa reproducenda aptum faciat. Ex hac brevi expositione chemica, cujus uberiores illustrationes fines dissertationis academicae arctiores impediunt, patebit, cur ulcus ossis semper saniem tenuem, ammonium continentem et destruentem, praebeat.

Ad prognosin quod attinet sequentia observamus. Exitus felix, resolutio perfecta in ossibus tantum tenuioribus et minus firmis, praecipue in aetate juvenili expectari potest. Ossa solidiora et rigidiora nimis parvam vitalitatem possident, et propterea facilius in necrosin transeunt. Inflammatio primaria minori negotio discutitur; difficilius vero, et rarissime et maxime imperfecte secundaria, quae etiam multo difficilius agnoscitur. Quo magis os ad inflammationem praeparatum erat, eo facilius condensatur, eoque minus felix resolutio sperari poterit. In hoc voluminis incremento morbosa structura interna ossis aut laxa est, porosa, spongiosa, marcida, atque tum caries aut paedarthrocace sequi solent, aut solida fit, et tibi similes, et tum deformatio quidem per totum vitae tempus durabit, sed nulla destructio periculosa metuetur. Inflammatio in capitulis articularum periculi plus minatur, quam inflammatio localis aliarum partium ossium, quoniam ibi ad minimum ankylosis aut subluxatio spontanea aut hydrarthrus, saepe vero adeo caries mortifera in acetabulo expectari potest. Ubi tota ossa inflammantur, ibi destructio perfecta vix unquam vitari poterit.

Maximum periculum eorum ossium inflammatio minatur, quae organa nobiliora inclu-

dunt; quod duo illa exempla a nobis initio huius scripti adlata demonstrant. Nunquam fere ars eam inflammationem ossium superabit, quae ex cachexia scorbutica aut venerea orta est. Os enim quo minus destruat, nihil impedit; neque raro ipsa amputatio et exstirpatio remedia sunt valde ancipitia. Balkio V. D. in praxi anteriori huius regulae exceptio quaedam se obtulit, quam lectoris non ingrati fore credo. Vir quidam XXXVIII annos natus, constitutionis robustae et alias sanae, nisi quod ebrietatem et venerem vulgivagam nimis sectaretur, a duobus jam annis ter lue venerea laboraverat, et semper mercurialia, quae enormem salivationem moverent, adhibita erant. Cum postremum hic morbus eum invasisset, signa quoque manifesta scorbuti aderant. Vix salivatione finita, dolores intolerandos in inferioribus dentibus molaribus laevae partis sensit. Imperitus ille chirurgus, qui ipsum jam in morbis praecedentibus tractaverat, vesicatorium parti affectae applicavit, quod tertio jam die ulcus spongiosum, e quo sanies cruenta, decolor et foetens effluxit, genuerat, quod quotidie majus, profundius, magis destruens et impurius factum est, et quocum simul vires perquam decreverunt. In fine tertiae hebdomadis Balk auxilio advocatus est. Prima statim inquisitione

laevum arcum maxillae inferioris per duos digitos et tres lineas summopere cariosum invenit. Ulcus magnam vim saniei cruentae, atrae, et maxime foetentis effundebat; maxilla loco ad eso prorsus spongiosa, atque aegrotus ipse nullo fere negotio tres dentes molares, quae vacillantes in alveolis loci cariosi erant, sibi extraxerat. Vires satis deminutae erant et facies cachectica. Balk itaque per medium ulcus, longitudinem ejus sequens, profundam incisionem fecit, quae usque ad maxillas penetravit. Sanguinis profluvium nullius momenti erat. Vulnus hoc linteis carptis implebatur, quae solutione IV granorum lapidis infernalis in II unciiis aquae destillatae simplicis et additamento II drachmarum essent. aloës madefacta erant. Deligatio bis quotidie repetebatur, et pulvillus siccus, herbis aromaticis impletus ei illigabatur. Interne aegroto forte decoctum chinae et musci Islandici cum tinctura aromatica dabatur; cibi erant gelatina animalis cum veteri vino et recentibus herbis juscularibus; potui inserviit decoctum malti (Malz), elixirio acido Halleri acidum factum, addito vetere vino Francico. Post VIII jam dies felix mutatio locum habuit. Sanies, inflammatione universali loci affecti praecedente, imminuta et in pus, quamvis nondum perfecte, mite tamen crassius et satis bonum

mutata erat. Vires auctae; color faciei melior, caro musculorum plus toni acceperat, et natura singulas lamellas osseas extrudere incepit. Sola gingiva laxa etiamnum et decolor erat. Quinques quotidie electuario illinebatur, quod ex duabus drachmis pulveris subtilissimi corticis chinae ex una drachma aluminis, II scrupulis myrrhae et una et dimidia uncia mellis rosarum constabat. Ad vulnus deligandum acidum phosphoricum modice dilutum eligebatur, et fomenta sicca aromatica retinebantur; remedia interna et alimenta eadem permanebant. Aegrotus balneo calido aromatico imponebatur, quo valde se recreatum sensit, cum secundo quoque die repeteretur. Paucos post acidum phosphor. adhibitum dies ulcus optimum pus dabat, natura cariosa ossium fragmenta quam longa erant extrudit; sola lamella interior, sive paries maxillae, quae non affecta erat, ut fulcrum quasi remansit. Eadem curandi methodo continuata natura optimum callum genuit, ad partem ossis destructam resarciendam, qui ita ejus locum occupavit, ut ne minima quidam deformitas oriretur, et ulcere prorsus sanato parvam tantum nec deformantem cicatricem relinqueret. Tota cura X hebdomades duravit, et aegrotus sanior erat, quam pluribus annis antea. Addendum est, initio, cum malum ad

summum culmen pervenisset, ad aërem emendandum pannos linteos in acido salis oxygenato, aqua admixta, ad oxygenium evaporandum in cubiculo suspensos fuisse.

Nulla excusatione eget, quod principem meae dissertationis locum duorum morborum historia occupet, qui morte fiebantur; tales enim melius docent, quam ii, qui perfecta curatione finiuntur. Nam in his medicus saepe nescit, quantum in felici exitu viribus naturae medicatricibus et quantum artis auxilio adscribi debeat. —
